

(Re)interpretarea simbolisticii lui Hermes Mercurius: o paralelă între zeul Antichității și mercurul alchimic

(Re)Interpretation of the Symbolism of Hermes Mercurius: A Parallel Between the God of Antiquity and the Alchemical Mercury

ANDREI VICTOR COJOCARU

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Cuvinte-cheie

Hermes;
„simbol-nucleu”;
mit;
mercur alchimic;
herma (Ἑρμῆς).

Keywords

Hermes;
“core-symbol”;
myth; alchemical
mercury; *herma*
(Ἑρμῆς).

În acest articol, propunem o analiză comparativă a simbolisticii zeului Hermes, axându-ne, în special, pe două dintre reprezentările sale: cea de *mesager al zeilor* și cea de *zeu falic*. Prima dintre aceste reprezentări îmbină două atribute esențiale ale zeului: pe de o parte, *purtător al mesajului/cuvântului zeilor* (Hermes Arcadianul) și, pe de altă parte, *călăuzitor al sufletelor* (Hermes Psychopompos) spre și dinspre Lumea de Dincolo. A doua reprezentare, cea de zeu falic, poate părea că nu are o legătură directă cu cele două atribute amintite anterior. La nivelul interpretării literale, cele două reprezentări sunt, într-adevăr, paralele una față de cealaltă – părând că nu pot (sau nu ar trebui) să se intersecteze niciodată. Totuși, o analiză mai atentă a sensurilor simbolice ne va îndruma către ipoteza că ipostazele zeului sunt mai degrabă complementare decât paralele. Cu alte cuvinte, rolurile de mesager al zeilor și de călăuză a sufletelor nu sunt „contrazise” în cadrul celei de-a doua reprezentări, ci, dimpotrivă, se regăsesc sub o altă formă simbolică sau sunt, cel puțin, completeate (și nu „anulate”) de o altă formă simbolică.

In this article, we propose a comparative analysis of the symbolism of the god Hermes, focusing in particular on two of his representations: that of *messenger of the gods* and that of *phallic god*. The first of these representations sums up two essential attributes of the god: on the one hand, *bearer of the message/ word of the gods* (Hermes the Arcadian) and, on the other, *guide of souls* (Hermes Psychopompos) to and from the World Beyond. The second representation, that of phallic god, may not seem to have a direct connection with the two attributes mentioned above. At the level of literal interpretation, the two representations are indeed parallel to each other – appearing that they cannot (or should not) ever intersect. However, a closer analysis of the symbolic meanings will lead us to the hypothesis that the god’s aspects are rather complementary than parallel. In other words, the attributes of messenger of the gods and guide of the souls are not “contradicted” in the second representation, but, on the contrary, they are found in another symbolic form or they are, at least, supplemented by another symbolic form.

Înaintea (re)interpretării propriu-zise, ar fi oportun să amintim câteva chestiuni generale despre ce presupune hermeneutica simbolurilor și care este legătura sa cu mitologia comparată. În primul rând, trebuie să avem în vedere că această disciplină presupune analiza unui tip de *limbaj abstract și universal* care nu poate fi „tradus” decât parțial prin utilizarea unui limbaj convențional concret. Din această perspectivă, orice analiză intelectuală reprezintă o îngrădire – necesară și firească – a câmpului de studiu. Intelectul în sine reprezintă un instrument destinat comparației și problematizării, dar nu și analizei profunzimilor abstracte ale unui simbol. Pentru ca interpretarea și înțelegerea să nu se rătăcească în labirintul rațiunii, este necesară și intervenția altor facultăți cognitive, corelate cu imaginația, inspirația și intuiția. Astfel, creșterea interesului cercetătorilor pentru studiul limbajului simbolic a contribuit la dezvoltarea științelor imaginarului din ultimele decenii.

Asemenea literaturii comparate, hermeneutica simbolurilor este, în felul său, o „indisciplină” care încă întâmpină dificultăți atunci când încearcă să se prezinte pe sine. În linii mari, putem observa că obiectul său de studiu este simbolul, iar metoda sa de abordare implică o *aparență lipsă a metodei*¹. Fiind cel mai abstract mijloc de comunicare, simbolul nu „explică”, ci „sugerează” o realitate mult mai profundă și complexă decât aparența semnificantului. În introducerea amplului său studiu despre structurile arhetipale, Gilbert Durand vorbește despre omogenitatea semnificantului și a semnificatului în cadrul simbolului, situând acest dinamism organizator la baza structurii imaginației.

Privite în ansamblul imaginarului, simbolurile sunt o sumă de imagini mentale care există într-o interdependență constantă și alcătuiesc sisteme complexe care gravitează în jurul unui „simbol-nucleu” sau al unei perechi de „simboluri-nucleu”. Aceste „simboluri nucleu”² pot fi înțelese doar printr-o contextualizare adecvată. De-contextualizarea unui simbol poate avea loc doar în urma unei contextualizări corecte și aceasta întotdeauna doar pentru a obține o recontextualizare care va spori înțelegerea simbolului analizat. Având în vedere că simbolurile sunt entități dinamice care „trăiesc” în cadrul unei „galaxii a imaginarului”, utilizarea intuiției în interpretarea simbolurilor se dovedește absolut necesară. Receptarea intuitivă a simbolurilor oferă înțelegerii posibilitatea de a surveni și de a spori, în timp ce rațiunea poate stabili anumite limite de relevanță ale interpretării. De asemenea, rațiunea „traduce” limbajul abstract al imaginarului într-o formă recunoscutibilă și transmisibilă prin intermediul limbajului (convențional) concret.

Integrând simbolurile în scenarii narrative, miturile prezintă un ansamblu de scheme arhetipale. Având în vedere că arhetipul depășește individul, aparținând (in)conștientului colectiv, structurile arhetipale exercită o influență constantă asupra culturii. Astfel, zeii tuturor mitologiilor majore sunt imagini profund simbolice și, prin urmare, fiecare zeu al panteonului (roman, grecesc, egiptean etc.) este în directă legătură cu un arhetip universal. Hermes (sau Mercur) se numără printre figurile cele mai semnificative din Grecia și Roma Antică. Acestuia i se atribuiau o mulțime de roluri (de la mesager al zeilor, până la protector al hoșilor) și o etimologie incertă.

¹ „Metoda fără metodă” presupune depășirea (dar nu excluderea!) constantă a oricăror limitări metodologice – dat fiind că, din interiorul granițelor unui context limitativ, orice simbolistică poate fi doar parțial înțeleasă. Aceasta se datorează faptului că simbolul este o entitate dinamică care există prin interpretare și, totodată, prin natura sa, reprezentarea simbolică depășește (dar nu exclude) orice interpretare de natură conceptuală.

² Hermes-Mercurius este un astfel de „simbol-nucleu” în jurul căruia gravitează o serie de simboluri specifice (cele mai cunoscute dintre acestea fiind: pălăria cu boruri largi, caduceul și sandalele înaripate).

Fiind încărcat de o simbolistică vie, mitul lui Hermes a fost resemantizat în numeroase contexte culturale, iar reprezentarea sa a suferit o serie de metamorfoze succesive și (de cele mai multe ori) complementare cu reprezentările sale din Antichitate³. Figura acestui zeu capătă o complexitate din ce în ce mai accentuată odată cu Renașterea, urmând să se bucure de o atenție deosebită și în perioada Romantismului. Totuși, multiplele „ramificații” ale reprezentării nu fac decât să dezvolte simbolistica arhetipului original. O serie considerabilă de astfel de „ramificații” continuă să se dezvolte și în perioada modernă și contemporană⁴ – semn clar al persistenței dinamismului viu al simbolului.

În ceea ce privește analiza simbolisticii lui Hermes, trebuie amintită contribuția studiilor lui Carl Gustav Jung. În esul „The Spirit Mercurius”, inclus în volumul *Alchemical Studies*, este evidențiat faptul că Mercurius cuprinde „toate opozițiile imaginabile” – aceasta fiind una dintre caracteristicile sale esențiale: “Mercurius consists of all conceivable opposites. He is thus quite obviously a duality, but is named a unity in spite of the fact that his innumerable inner contradictions can dramatically fly apart into an equal number of disparate and apparently independent figures” (Jung, 1967: 237).

Faptul că o serie de (aparente) opoziții sunt cumulate de o singură figură simbolică accentuează poziția sa de „simbol-nucleu”. Asupra acestui aspect vom reveni în paginile următoare. În continuare, ne vom axa pe două ipostaze ale zeului Hermes, îmbinând analiza simbolisticii personajului mitologic (din perioada Antichității) cu cea a lui Mercurius din perioada Evului Mediu și al Renașterii. Scopurile acestui demers sunt de a accentua caracterul complementar al celor două ipostaze și de a evidenția poziția lui Hermes Mercurius de „simbol-nucleu” în jurul căruia gravitează o serie de alte imagini simbolice.

În perioada Antichității, se poate vorbi despre o triplă reprezentare a lui Hermes: pe de o parte, zeu secundar (Hermes Arcadianul), fiu al lui Zeus și al Pleiadei Maia, *mesager al zeilor* din Olimp și călăuzitor al sufletelor morților (Hermes Psychopompos); pe de altă parte *zeu falic*, pereche erotică a Afroditei (din fuziunea celor doi zei luând naștere Hermaphroditos). Există, de asemenea, și ipostaza sa de *zeu sapiențial* (Hermes Trismegistus) având attribute similare zeului egiptean Thot. Rolul semnificativ al lui Hermes Trismegistus este recunoscut atât în cadrul culturii Occidentului, cât și în cea a Orientului Mijlociu:

Hermes has a most significant place in the Islamic tradition. Admittedly, his name does not appear in the Quran; but the hagiographers and historians of the first centuries of the Hegira quickly identified him with Idris, the *nabi* mentioned twice in the sacred book (19.57; 21.85). This is the Idris whom God “exalted to a lofty station,” and whom the Arabs also recognize as Enoch (cf. Genesis 5.18-24). Idris/Hermes is called “Thrice Wise”, because he was threefold. The first of the name, comparable to Thoth, was a “civilizing hero”, an initiator into the mysteries of the divine science and wisdom that animate the world: he carved the principles of this sacred science in hieroglyphs. (Even the Arabic term for “pyramid”, *haram*, is connected with the name of Hermes, *Hirmis*.) The second Hermes, who lived in Babylon after the Deluge, was the initiator of Pythagoras. The third one was the first teacher of alchemy. Thus the figure of Hermes links Muslim consciousness with the pagan past; but it is no more graspable than that of our Western Trismegistus. (Favre, 1995: 16-17)

³Din perspectiva esenței simbolice sugerate prin reprezentările sale.

⁴În susținerea acestei afirmații, putem aminti importanța pe care o acordă Gilbert Durand lui Hermes și Dionysos în structura imaginarului lumii moderne (și „post-moderne”).

În reprezentarea acestuia din urmă, titlul de zeu și de „erou civilizator” se îmbină armonios: Hermes Trismegistus este recunoscut ca inventator al vorbirii articulate, autor al unor cărți inițiatice sacre (hermetice) și, în același timp, „zeu cu atributul profeției, educator al preoților, legislator, astronom și astrolog, ocrotitorul scrisului, al geografiei și cosmografiei și patronul medicinei” (Kernbach, 1995: 236). În contextul prezentului articol, nu vom pune accentul pe această latură a reprezentării lui Hermes, ci ne vom focaliza pe analiza reprezentărilor de mesager al zeilor și de zeu falic. Existența acestor două ipostaze accentuează și mai mult faptul că Hermes este (cel puțin în aparență) o întruchipare a multor contradicții.

Hermes Arcadianul (numit, uneori, și Hermes Psychopompos) este recunoscut ca o divinitate sincretică, rezultată din fuziunea mai multor zeități arhaice locale. În timp, el va deveni zeu pastoral. Imaginea lui Hermes purtând un berbec (Hermes Kriophoros) este relevantă în acest caz. Simbolistica acestei reprezentări a zeului a fost asociată ulterior cu imaginea „Bunului Păstor” din creștinism. De altfel, e un fapt binecunoscut că Hermes și Hristos au numeroase atribute comune – motiv pentru care, încă din primele secole ale creștinismului, reprezentarea lui Hermes era înțeleasă și ca o echivalare simbolică a imaginii lui Hristos:

On one hand he [Hermes] was condemned, ridiculed, and turned into a devil; on the other, he was recognized as a benefactor, an exemplar of humane values and Christian virtues, even an image of Christ, while also being the repository of an esoteric philosophy. [...] From the very first centuries, Hermes-logos was compared to Christus-logos (e.g., by Justinian, *Apologia* I, 22, and several passages in Clement of Alexandria) possibly influenced by Origen (*Contra Celsum* IV). Hermes was seen as a god of flocks, a Good Shepherd, as one can see from primitive Christian representations where he appears in the form of Hermes Kriophoros, i.e., carrying a ram or ewe. This trait is inseparable from his function of psychopomp or conductor of souls, an obvious attribute of Christ. (Faivre, 1995: 18-19)

Luând în discuție atributul său de „mesager al zeilor”, trebuie evidențiat că puține sunt personajele mitologice care pot pătrunde după voie dintr-un tărâm în altul. Hermes poate intra atât în infern, lumea oamenilor și a zeilor; mai mult decât atât, el îi poate ghida pe cei care îi solicită ajutorul să depășească obstacolele care împiedică intrarea și (mai ales) ieșirea din lumea lui Hades. În cântul XXIV al *Odișeei* lui Homer, de pildă, avem o descriere a lui Hermes ce călăuzește spre Lumea de Dincolo sufletele peștorilor uciși de Ulise: „În vremea asta Hermes din Cilene/ Chemă la sine sufletele celor/ Care-au peștit. Purta cu el frumoasa/ Nuia de aur, mijlocul cu care/ Adoarme după voie ori deșteaptă/ Pe oamenii cei adormiți. Cu joarda-i/ El le urni și ele după dânsul” (Homer, 1979: 511).

Astfel, pe lângă funcția de mesager al zeilor, Hermes are și rolul de ființă psihopompă. Important de reținut este că el nu doar conduce sufletele spre tărâmul morților, ci și din tărâmul morților spre tărâmul celor vii, contribuind astfel la „circulația sufletelor” (Faivre, 1995: 12). În plus, merită o atenție deosebită faptul că atributul de mesager al zeilor este complementar cu cel de ființă psihopompă. Pentru o înțelegere sporită a asocierii celor două funcții trebuie subliniat faptul că el este *mesagerul* zeilor și nu *unul dintre mesagerii* zeilor. Această ipostază care îl singularizează ne ajută să deducem faptul că Hermes reprezintă „cuvântul în sine”, cel care poartă mesajul. De asemenea, cuvântul (logos) este mijlocul prin care zeul își manifestă energia creatoare în planul materiei – din această perspectivă, cuvântul acționează ca „purtător al unui

mesaj” și, totodată, ca intermediar dintre lumea zeilor și cea a muritorilor. Corelând interpretarea anterioară cu imaginea lui Hermes Psychopompos ar putea rezulta o perspectivă interesantă⁵.

Interpretarea anterioară ar putea fi doar una dintre limitele interpretării reprezentării lui Hermes, deoarece valențele simbolice ale acestui zeu au o arie foarte extinsă. Fiind un zeu asociat elementului aer, putem deduce două din atributele sale esențiale: dificultatea de a fi „controlat” și agilitatea: „Atributul său, sandalele înaripate, semnifică forța de elevație și capacitatea de deplasare rapidă” (Chevalier & Gheerbrant, 1994: 123). În acest context, se dovedește oportună asocierea mesagerului zeilor (*Mercur*) cu „argintul viu”⁶, studiind acest personaj mitologic ca simbol pentru o substanță⁷ – asociere deosebit de pronunțată în timpul dezvoltării imaginarului alchimic medieval și renescentist: „As the substance of the Arcanum, he is mercury, water, fire, the celestial light of revelation; he is soul, life-principle, air, hermaphrodite, both *puer* and *senex*. He is the *tertium datum*” (Faivre, 1995: 18).

Din punct de vedere alegoric, Hermes reprezintă și „mercurul brut” care trebuie să treacă prin numeroase stadii de pregătire și rafinare pentru ca, în final, din acesta să poată fi obținută „piatra cu nouă fețe” (filosofală). Mercurul alchimiștilor este materialul care deține secretul științei divine, al pietrei filosofale și al nemuririi. Mai mult decât atât, într-un text atribuit lui Ibn al-Nadīm, este consemnat faptul că „Hermes, ca mare filosof, nu dădea nici unui discipol acest titlu dacă nu se pricepea și la alchimie” (*apud* Tartler, 2014: 238). În aceeași ordine de idei, putem aminti că *Tabula Smaragdina* (remarcabilul rezumat al științei oculte, atribuit lui Hermes Trismegistus) este unul din textele pe care se fundamentează alchimia europeană. Identitatea istorică a autorului sau detaliile privind proveniența textului nu ne interesează în acest context; ceea ce merită reținut este legătura dintre reprezentarea lui Hermes ca zeu sapiențial și reprezentarea lui Hermes ca element alegoric al imaginarului alchimic.

Datorită unor idei preconceptuate, tendința generală de raportare la alchimie este destul de vagă, privind-o doar ca pe o pseudo-știință „exotică” al cărui merit este acela de a fi o pre-chimie. Pentru a clarifica această problemă, cităm următoarele fragmente din *Alchimia asiatică* a lui Mircea Eliade:

Alchimia a fost și a rămas o tehnică spirituală, prin care omul își asimila virtuțile normative ale vieții și-și căuta nemurirea. «Elixirul vieții» nu este altceva decât Nemurirea, scopul tuturor tehnicilor mistice, din toate vremurile și țările. Alchimistul, căutând «elixirul», se apropie mai mult de mistic – care își caută calea către nemurire – decât de omul de știință. (1991: 22)

Chimia nu se naște din alchimie. Chimia există de la început, separată, dar paralel, alături de alchimie, sunt două structuri mentale complet diferite. Numai acela care pierde sensul alchimicii o poate lega de chimie. (58)

Așadar pre-chimia care se ocupă cu medicina sau cu metalurgia, având în vedere aspectul concret al obiectelor, nu are nici o tangență cu alchimia autentică – care vizează o (re)naștere spirituală. Etapele majore ale „nașterii alchimice” includ:

1. Purificarea subiectului (separarea elementelor pure de cele impure);

⁵Abilitatea *cuvântului* unui zeu de a ucide sau de a învia se bucură deja de o bogată documentație și, de aceea, nu vom insista asupra acestei perspective.

⁶Atributul de agilitate este reliefat mai puternic în denumirea din engleza populară a termenului: *quicksilver*.

⁷De altfel, asocierea zeilor cu un anumit element sau substanță este un fapt comun în mitologie.

2. Sublimarea (dizolvarea subiectului până ce nu mai rămâne din el decât „arhetipul”);
3. Creația (reunirea elementelor „arhetipale” într-o manieră desăvârșită).

Există o legătură semnificativă între mercurul alchimic (reprezentat uneori sub forma zeului Hermes Mercurius) și transmutarea alchimică a metalelor. Adevăratul simbol al transformării plumbului în aur ține de ocultismul practic. Corpul fizic („pământul” sau „sarea” alchimicilor) este impur, predispus la boli și, mai presus de toate, destinat morții. Cu toate acestea el este „laboratorul alchimistului” și de aceea trebuie folosit pentru a realiza o „transmutare” a fizicului și psihicului uman. Din acest punct de vedere, „alchimia se identifică cu tehnica meditației, a purificărilor mentale, a educației psihice” (34). Pe lângă focul ce „trebuie să ardă constant” în laboratorul alchimistului, plumbul și mercurul sunt singurele elemente necesare (pentru a obține „aurul”). Fragmentul din *Tratatul despre Balaur și Tigrul* citat (în *Alchimia asiatică*) de Mircea Eliade decriptează într-un mod cât se poate de practic aceste simboluri: „Balaurul este *mercurul*. El este (*i.e.* corespunde în corpul omenesc cu) sperma și sângele. Vine din rinichi și e depozitat în ficat (...). Tigrul e plumbul. El este (corespunde în corpul omenesc cu) răsuflarea și puterea trupească. Se naște din minte și e păstrat de plămâni” (35).

Corelând datele amintite anterior cu reprezentarea zeului Hermes, ne vom focaliza, în continuare, pe analiza simbolului său caracteristic: caduceul. Se știe că acest obiect i-a fost oferit de zeul Apollo⁸ și că apare în majoritatea reprezentărilor lui Hermes. Ar fi oportun să amintim că „nuiaua de aur” (sau caduceul) reprezintă „mijlocul cu care/ Adoarme după voie ori deșteaptă/ Pe oamenii cei adormiți” (Homer, 1979: 511). Din punct de vedere simbolic, avem de-a face (și) cu o trezire spirituală, inițiativă, prin care cei ce locuiesc în „tărâmul umbrelor” pot să revină în „lumea celor vii”. Analizând imaginea caduceului, observăm că este alcătuită din cei doi șerpi încolăciți pe un baston înaripat (în unele reprezentări ale caduceului, în locul bastonului este un al treilea șarpe⁹). Astfel, apare imaginea forțelor generatoare: masculin (solar), feminin (lunar) și neutru (îmbinarea dintre *pasiv* și *activ*).

În plus, în anumite reprezentări ale caduceului din cadrul imaginarului alchimic, unul dintre șerpi este roșu, iar celălalt este alb. Cel mai probabil, alegerea acestor culori nu este o coincidență, ci reprezintă un element definitoriu în decriptarea simbolului lui Mercur (așa cum era el înțeles de alchimisti). Cu siguranță, cele două culori pot fi asociate cu soarele (simbol masculin, activ) și luna (simbol feminin, pasiv).

Despre proprietățile și natura (simbolică a) metalelor găsim date detaliate și în alte texte. De pildă, primul tratat al textului *Despre tainele alchimiei*, inclus în volumul *Misterele supreme ale Naturii*, vorbește „despre esența lui Venus” (Paracelsus, 2011: 26) și „despre esența grosieră a lui Mercur” (29). Asocierea numelor zeilor din mitologie cu elementele alchimice se poate dovedi revelatoare în cadrul interpretării ipostazei de *zeu falic* a lui Hermes. În acest context, el este considerat partenerul Afroditei, care alături de Eros, reprezintă frumusețea și iubirea. Astfel, trebuie evidențiat că există o strânsă legătură și între Hermes și Eros (Jung & Kerényi, 1949: 73). Însăși unirea lui Hermes (elementul activ, *ignis*) cu Afrodită (elementul pasiv, *aqua*) este mediată de Eros (elementul ce îmbină cele două polarități, *origo*). Din moment ce există o

⁸Rolul central al zeului solar în majoritatea contextelor filosofico-religioase trebuie avut în vedere pentru a înțelege simbolistica caduceului.

⁹Cf. “In ancient India, the caduceus appeared in temples as a symbol of the four elements: the wand (earth), the serpents (fire and water), and the wings (air). In Yoga, the caduceus represents the transformation of spiritual consciousness through the vehicles of the body’s pranic energy system. The wand is the spine, and the serpents are the kundalini force, or serpent power, which resides in the earth and at the base of the spine” (Guiley, 2006: 51).

strânsă legătură între aceste personaje mitologice, conlucrarea lor este indispensabilă pentru realizarea Marii Opere.

În ceea ce privește reprezentarea sa de zeu falic, trebuie clarificat faptul că Hermes nu simbolizează fecunditatea ogoarelor, asemenea zeilor fertilității, ci face referire la un aspect mult mai complex. Pentru a dezvolta analiza acestui aspect, ne vom referi la sculpturile consacrate zeului în perioada Antichității. *Herma* (ἑρμῆς, pl. ἑρμαῖ *hermai*) – piatra falică – originară din Grecia antică (adoptată ulterior și de romani) era o sculptură în formă dreptunghiulară, având două elemente esențiale: în vârf capul unui om¹⁰ și, la o înălțime corespunzătoare, un falus reliefat. Aceste sculpturi din lemn și cel mai adesea din piatră erau întâlnite în multe părți din Grecia antică, în special la răscruce de drumuri sau la granițe. Trecătorii manifestau un respect deosebit pentru *herma*, existând obiceiul să o împodobească cu ghirlande sau coroane (Chevalier & Gheerbrant, 1994: 124).

Deși, în mod comun, aceste pietre au fost asociate cu atributul lui Hermes de protector al călătorilor, implicațiile simbolice ale reprezentării depășesc acest nivel al semnificației. Asocierea simbolică dintre piatra din care era cioplită *herma* și mercurul alchimiștilor (utilizat pentru a obține piatra filosofală) poate constitui o cheie de interpretare. Mai mult decât atât, observând reprezentarea unei *herma*, se poate deduce că ființa umană *se naște*¹¹ ciopland „piatra” (sau *prima materia* a alchimiștilor) utilizând energia creatoare (simbolizată prin falus), până ce aceasta atinge o formă desăvârșită. O analiză detaliată a acestor date ne-ar putea îndruma către ipoteza că există o strânsă legătură dintre Mercur (ca reprezentare alegorică a elementului ce-i poartă numele) și ipostaza de zeu falic a lui Hermes.

Corelația dintre personajul mitologic și simbolul alchimic al lui Mercur se poate dovedi deosebit de fructuoasă în ceea ce privește dobândirea unei înțelegeri de ansamblu asupra simbolurilor lui Hermes. Desigur, în ceea ce privește criteriile de validare a interpretărilor, poate fi adus ca argument în defavoarea corelației zeului cu simbolul substanței (mercur) faptul că cele două elemente fac parte din sfere distincte. Totuși, faptul că mercurul alchimiștilor este reprezentat adesea sub forma zeului Mercur, constituie un argument în defavoarea unei simple coincidențe de nume. În plus, în urma unei analize intuitive a obiectelor caracteristice zeului se va putea observa faptul că cele două ipostaze ale figurii lui Hermes se completează și nu se exclud reciproc. Astfel, reprezentarea sa ca personaj mitologic (mesager ce călătorește cu ușurință în toate târâmurile) și ca zeu falic (echivalent simbolic al mercurului alchimiștilor) reprezintă două ipostaze ale aceluiași principiu. Fiind simbol al esențializării principiului vital, Hermes Mercurius aparține tuturor celor trei lumi (subpământeană, pământeană și celestă) și, în același timp, nu este „legat” de nici una dintre ele.

Iată o conciliere sintetică a celor trei reprezentări ale lui Hermes: mesagerul zeilor, asemenea lui Prometeu, oferă oamenilor „focul”; acest element apare ca fiind esențial în laboratorul alchimistului (fiind numit, în acest context, „apă Mercurială” sau „locuință a focului”), și, totodată, utilizarea înțeleaptă a „focului” este revelată oamenilor de Hermes Trismegistus (în ipostaza sa de zeu sapiențial și fondator al tradiției alchimice). În acest caz, „focul” este o alegorie a principiului vital sau, mai precis, a energiei generatoare și regeneratoare prin care viața este creată și susținută. În cazul zeilor, acest „foc” se manifestă sub forma

¹⁰ În funcție de context, chipul aparține unui erou sau unui personaj de seamă; totuși, nu atât detaliile chipului celui ce era reprezentat contează (în acest context), cât semnificația acelei sculpturi. În unele reprezentări poate apărea și capul unei femei, fapt ce confirmă faptul că sculptura simboliza *ființa umană* în general.

¹¹ Luând în discuție etapele și implicațiile simbolice ale „nașterii alchimice”.

cuvântului sau, mai precis, a „Verbului creator” (Logos); pe când, în cazul muritorilor, „focul” se manifestă ca energie sexuală. În ambele cazuri, se remarcă același principiu generator care apare în două planuri distincte ale creației. În concluzie, se poate afirma că cele trei reprezentări fundamentale ale lui Hermes nu sunt doar paralele, ci (în funcție de context) și complementare.

BIBLIOGRAFIE:

CHEVALIER, Jean & GHEERBRANT, Alain (1994). *Dicționar de simboluri*, vol. II. Traducere colectivă. București: Artemis.

DURAND, Gilbert (2000). *Structurile antropologice ale imaginarului. Introducere în arhetipologia generală*. Traducere de Marcel ADERCA. București: Univers Enciclopedic.

ELIADE, Mircea (1991). *Alchimia asiatică*. București: Humanitas.

FAIVRE, Antoine (1995). *The eternal Hermes: from Greek god to alchemical magus*. Translated by Joscelyn GODWIN. Grand Rapids: Phanes Press.

GUILEY, Rosemary Ellen (2006). *The encyclopedia of magic and alchemy*. New York: Facts On File.

HOMER (1979). *Odiseea*. Traducere de George MURNU. București: Univers.

JUNG, Carl Gustav (1967). *Alchemical Studies*. Princeton: Princeton University Press.

JUNG, Carl Gustav & KERÉNYI, Karl (1949). *Essays on a science of mythology: the myth of the divine child and the mysteries of Eleusis*. New York: Pantheon Books.

KERNBACH, Victor (1995). *Dicționar de mitologie generală*. București: Albatros.

PARACELSUS, Theophrastus Ph. (2011). *Misterele supreme ale Naturii*. Traducere de Monica MEDELEANU. București: Editura Herald.

TARTLER, Grete (2014). *Înțelepciunea arabă: de la preislam la hispano-arabi*, ediția a III-a. Iași: Polirom.

VALENTIN, Basile (2015). *Cele 12 chei ale filosofiei*. Traducere de Gabriela NICA & Marius Cristian ENE. București: Editura Herald.